

990528-1

Kantovo pojetí „transcendentních“ skutečností je základně vadné v něčem, zač mu můžeme být principiálně vděční, neboť jeho přesné vymezení nám dovoluje opět se značnou přesností najít onu vadu. Kant je přesvědčen, že tzv. věc o sobě je nepoznatelná, protože k ní nemáme žádného kognitivního přístupu. Samo pojetí „věci o sobě“ již předpokládá, že tato věc „je, čím je“, tj. že k nám nemá žádný vztah. To však je první chyba, neboť zkušenost nám říká, že věci se nám nějak „dávají“, že se vůči nám nějak „otvírají“, že nám jsou jaksi „k dispozici“. Kant má za to, že to, jak se nám věci „dávají“, je založeno v tom, jak si je „bereme“, jak k nim přistupujeme, jak je „uchopujeme“ a jak se jich „zmocňujeme“. Věci samy (tj. právě, jak jsou „o sobě“) s námi jakoby nemají co dělat, my jsme jim lhostejní, nijak se nás netýkají. To jen nám záleží na nich, jim nezáleží na nás. Tato konstrukce je velmi precizním vyvrcholením tendence k objektivacím, jak nám je odkázali staří řečtí myslitelé a jak jsme se nekriticky přejali a ve vědách dokonce zdogmatizovali. Ve skutečnosti se nám věci nabízejí, oslovují nás, vyzývají nás k nějakému zacházení s nimi, a dokonce ne jakémukoli, ale nějak „přiměřenému“, tj. majícímu nějakou „míru“, nějaké „měřítko“. Celý problém spočívá v tom, si této apelativní stránky věcí náležitě povšimnout a pozorně ji analyzovat. Pochopitelně tomu není tak, že věci samy k nám mají personální vztah, že se nám „dávají“ nějak adresně. Právě proto mohlo v tak přehnané míře dojít k oněm objektivacím. Ale v onom starém animismu bylo něco, co musíme ještě i dnes brát vážně. Malé děti dodnes mají tendenci věci kolem sebe, např. předměty v místnosti, personifikovat. Dítě se uhodí o židli a hned jí zahrozí, proč mu udělala bebé. Věci zkrátka nedřepí v žádném svém „o sobě“, nýbrž jsou nám nakloněny (ať už v dobrém nebo ve zlém). Věci na nás doléhají, nejsou jen překážkou, ale útočí na nás, nadbíhají nám, odvádějí nás jinam, než jsme původně chtěli, jindy nám jakoby pomáhají či se k pomoci jakoby nabízejí, hrozí nám anebo vábí k vytouženým cílům atd. atd. Pochopitelně to není nic než výzva, a na výzvu můžeme, ale nemusíme odpovědět. Jsme to my, kdo si může věcí nevšímat, je to naše subjektivita, která je může vyloučit z rámce toho, o čem se zajímáme. Někdy se jim podaří naše záměry překazit nebo narušit tím, že nás svou nápadností zmatou, že se svou vahou prosadí nebo že nás svou atraktivitou přimějí k tomu, že na původní záměry zapomeneme nebo že je více či méně změníme. Důkladnější analýza však vždycky ukáže, že tuto schopnost a moc věcí nelze připsat jen jim samým, ale ani naší reaktivitě (tj. schopnosti zareagovat na jejich výzvy). Tzv. „přiměřenost“ při zacházení s věcmi vždycky nějak poukazuje jinam, dál od nich, za ně a nad ně, k něčemu, co na věci nelze v úplnosti převést ani jen z nich vyvodit. Samozřejmost, s jakou vše, co se tomu vymyká, prostě převádíme na subjektivitu, tj. na naši lidskou reaktivitu, je přinejmenším na první pohled podezřelá, takže ji musíme – a zejména ji – podrobit pečlivému rozboru.

(Praha, 990528-1.)